

# Інноваційні напрями розвитку туризму

УДК 332.3:913; JEL classification: L83

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2019-4-16>

ШУШУЛКОВ Стоян Дмитрович, здобувач, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка  
ORCID ID: 0000-0003-1369-8797

## ОЦІНКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Шушулков С. Д. Оцінка особливостей використання туристично-рекреаційного потенціалу Одеської області.*

**Вступ.** В сучасних умовах прояву процесів глобалізації туристично-рекреаційна діяльність стає одним із напрямків розвитку економіки не лише регіонів, але і світу. Індустрія туризму на сучасному етапі найбільш динамічно розвивається та впливає на соціальне, культурне, екологічне середовище та довкілля та виступає каталізатором соціально-економічного розвитку. В той же час не зважаючи на значну кількість наукових досліджень специфіка туристично-рекреаційного потенціалів регіонів є недостатньо дослідженою.

**Метою** публікації є визначення особливостей функціонування туристично-рекреаційного потенціалу Одеської області.

**Результати.** Визначено, що туристична індустрія входить в п'ятірку галузей, що приносять найбільші доходи у світі. В статті досліджуються особливості функціонування туристично-рекреаційної діяльності. Визначено, що ресурсний потенціал у кожному регіоні має свої відмінності. Уточнено понятійно-категоріальний апарат в контексті визначення «потенціал», «туристичний потенціал», «рекреаційний потенціал», «туристично-рекреаційний потенціал». Виділені підходи до визначення туристично-рекреаційного потенціалу: природний, ресурсний. Проведена загальна комплексна оцінка туристично-рекреаційного потенціалу Одеської області. Досліджені тенденції його складу, сучасного стану та особливостей використання. Зосереджена увага на проблемний аспект використання туристично-рекреаційного потенціалу.

**Висновки.** Аналіз сучасних тенденцій, вказує на значні перспективи для зростання і подальшого розвитку туристично-рекреаційного потенціалу що є основою для планування галузі на національному та регіональному рівнях. Вказується на необхідність його комплексної системи оцінки, вказані недоліки на шляху реалізації туристично-рекреаційного потенціалу в секторах економіки.

**Ключові слова:** туризм, рекреація, туристично-рекреаційні ресурси, довкілля, потенціал, туристично-рекреаційний потенціал.

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Трансформаційні процеси, що нині відбуваються в економіці країни сприяють розвитку індустрії туризму, як однієї з пріоритетних напрямків розвитку регіону. Туристично-рекреаційний комплекс володіє грандіозним внутрішнім запасом, вносить вагомий внесок в забезпечення фінансової і соціальної стабільності як регіонів, так і держави в цілому. До того ж, туризм вважається одним з основних високоприбуткових секторів економіки, який найбільш динамічно розвивається та впливає на суспільне, культурне і екологічне середовище та довкілля. У туризмі, як у сфері діяльності, взаємодіють різноманітні категорії суб'єктів: туристи, організації, що надають мандрівникам продукти та послуги, органи влади, місцеве населення. Внаслідок цього сфера туризму включає всю сукупність явищ і відносин, що виникають при сприятливих мандрівників, постачальників, місцевих органів влади і місцевого населення під час організації туристичної діяльності.

Крім того, туризм виступає в ролі каталізатора соціально-економічного розвитку регіону, оскільки на його території розміщуються об'єкти туристично-рекреаційної діяльності і формується відповідна інфраструктура. Наразі, існуючі в регіоні реальні можливості для розвитку туристично-рекреаційної діяльності використовуються досить недостатньо. Але, туризм може і повинен стати галуззю для розвитку економіки, яка спроможна створити додаткові робочі місця, збільшити надходження в місцеві бюджети, що в цілому призведуть до підвищення іміджу регіону на вітчизняному і міжнародному ринку надання туристичних послуг.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Наукову базу дослідження потенціалу і ресурсного забезпечення туристичних територій, залучення територій у рекреаційну діяльність присвячені роботи П.Г. Олдака, В.І. Азара, М.С. Мироненко, І.Т. Твердохлебова, В.С. Преображенського, Н.Ф. Реймерса, Л.М. Черчик, А.Ю. Якимчук, О.О. Бейдик,

О.О. Любіцевої, Н.В. Зіновчук, І.О. Крюкової, В.П. Руденка та багатьох інших. В той же час, не зважаючи на значну кількість наукових досліджень, специфіка потенціалу туристичних територій залишається недостатньо дослідженою.

**Формулювання цілей статті.** Метою даної публікації є дослідження сучасного стану та оцінка особливостей використання туристично-рекреаційного потенціалу в регіональному вимірі, на прикладі Одеського регіону.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** В сучасних умовах у світі і в країні різко зросло значення туристично-рекреаційних ресурсів та туристичної галузі господарства. Так, за даними Всесвітньої туристичної організації, туристична галузь входить в ТОП-5 галузей, що приносять найбільші доходи у світі, і за прогнозами, туристична сфера вже в найближче десятиліття вийде на перше місце в обсязі світового експорту [1].

Інтеграція України у світовий господарський комплекс, спонукає до необхідності формування ефективної національної економіки та її регіональних сегментів і потребує пошуку і задіяння ресурсних можливостей для нарощення потенціалу. У контексті побудови соціально-орієнтованої моделі економіки до національних пріоритетів належить розвиток туристичної галузі, оскільки вона характеризується високою прибутковістю, швидкою окупністю інвестицій та виключно соціальною спрямованістю [2]. Розвиток туристично-рекреаційної діяльності розглядається також в якості однієї з умов стабілізації розвитку економіки, а також перспективного самостійного напрямку для економіки країни в цілому і окремих її територіальних утворень. Отже, постає питання необхідності аналізу, оцінки особливостей туристично-рекреаційного потенціалу як країни, так і її регіонів, залучення нових територій задля збалансованого використання туристично-рекреаційних ресурсів та розробки напрямів щодо нарощення рекреаційного потенціалу і активізації його використання.

Особливості функціонування та розвитку туристично-рекреаційної діяльності значною мірою визначаються якісними та кількісними параметрами наявного ресурсного потенціалу, що пояснюється чіткою ресурсною спрямованістю і орієнтованістю. В той же час ресурсний потенціал в кожному регіоні різноманітний із-за розходжень у складі, кількісних і якісних характеристиках даних ресурсів, методів їх оцінки з точки зору рекреаційної та екологічної ємкості, гранично допустимих навантажень на довкілля, що

породжують наукову проблему щодо необхідності вияву і формування ресурсного потенціалу туристичних територій. Тож, основною умовою функціонування туристично-рекреаційного комплексу території є її ресурси. Від характеру, складу туристично-рекреаційних ресурсів, їх цінності, кількості і доступності залежить можливість віднесення туристично-рекреаційної галузі до числа пріоритетних, або другорядних.

У сучасній науковій літературі утвердилось положення протє, що раціональне і ефективне використання наявних туристично-рекреаційних ресурсів у регіоні спроможне підвищити його конкурентоспроможність за рахунок збільшення надходжень від надання туристично-рекреаційних послуг для споживачів та забезпечення умов для розширеного відтворення ресурсного капіталу. Тож, туристично-рекреаційна діяльність основана на цільовому і раціональному використанні туристичних ресурсів, які є об'єктами інтересу зі сторони туристів та рекреантів і спроможні задовольняти потреби людей, що виникають під час відпочинку, відновлення сил, подорожей. Там, де немає таких ресурсів, туризму також не може бути. Для того, щоб туризм почав розвиватись в будь-якому регіоні, необхідна наявність у визначеній сукупності туристично-рекреаційних ресурсів. Кожен регіон на основі аналізу наявних туристично-рекреаційних ресурсів формує свій туристично-рекреаційний потенціал, він сприяє підвищенню привабливості територій, а туристичні регіони робить перспективними.

Тому, існує необхідність уточнення категоріального апарату в контексті трактування поняття «туристично-рекреаційний потенціал». Тож, «потенціал» (англ. *potential*) можливості, наявні сили, запаси, засоби, що можуть бути використані. Багатогранність поняття «потенціал» пояснюється різноманітністю об'єктів, до яких воно застосовується. Основне, що об'єднує різні потенціали, полягає в тому, що практично всі вони містять певну сукупність можливостей, спроможностей в тій сфері, в якій застосовується те чи інше визначення. Варто відзначити, що в більшості визначень вказується, що вся сукупність наявних можливостей спрямована на досягнення певних цілей. Таким чином, в своєму дослідженні під потенціалом ми будемо розуміти сукупність можливостей і спроможностей, засобів, ресурсів і резервів для здійснення будь-якої діяльності або досягнення певного результату.

ЗУ «Про туризм» визначає, що туризм - тимчасовий виїзд особи з місця проживання в

оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає. Під туристичним потенціалом В. Глеван розуміє сукупність можливостей, якими наділяє природно соціальне середовище туристичну діяльність [3]. Дж. Крипендорф дає більш широке визначення даної економічної категорії, визначаючи її також як певну можливість, але наділяє цією можливістю не середовище, а територію, створювати кінцевий туристичний продукт (комплекс матеріальних і нематеріальних елементів, щоб забезпечувати задоволення потреб і вигоду туристам, як споживачам) і розвивати його економічно вигідним [4]. На наш погляд, таке трактування найбільш близьке до поняття туристичного потенціалу, в якому закладена не тільки можливість здійснювати туристичну діяльність на певній території, а й визначає передумови для її здійснення, а також певний досвід, здатний приносити результат, як економічний, так і соціальний.

Рекреація (*rekreacja* – відпочинок, *recreation* – відновлення) загалом представляє собою відновлення втрачених людиною в процесі праці сил, а також накопичення визначеного запасу цих сил для подальшої діяльності розвитку фізичного та інтелектуального потенціалу [5]. Н.Ф. Реймерс доповнює при цьому, що відновлення здоров'я і працездатності повинно проходити шляхом відпочинку поза житлом, тобто за допомогою участі в організованому чи неорганізованому туристичному поході або проведенні відпускнуго періоду в спеціалізованих закладах відпочинку (санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах тощо) [6]. Визначення рекреаційного потенціалу демонструють В. В. Зорін, В. А. Квартальнов, визначаючи його не абстрактною категорією, а певним відношенням між фактичною і гранично можливою чисельністю туристів, здатна прийняти територія на основі наявності рекреаційних ресурсів [7]. Т. В. Ніколаєнко визначає рекреаційний потенціал за змістом близький до поняття туристичного, як сукупність природних, культурних і соціальних передумов для здійснення рекреаційної діяльності на певній території [8]. На нашу думку, подібний підхід до змісту поняття рекреаційного потенціалу, максимально наближеному до сутності туристичного є найбільш доцільним, оскільки між туристичною та рекреаційною діяльностями багато спільного: для здійснення діяльності необхідно мати наявність об'єктивних природних, економічних і екологічних передумов, потрібно тимчасову зміну місця перебування, види

діяльності спрямовані на відновлення духовних, емоційних, фізичних сил людини. Тим не менш, туристичний потенціал дещо ширше за змістом рекреаційного, оскільки включає не тільки оздоровлення і рекреацію, а й інші види відпочинку, не завжди безпосередньо тісно пов'язані з відновленням ресурсів людського організму. Туристичний потенціал підкреслює приналежність різних можливостей території до здійснення туристичної діяльності, рекреаційний ж потенціал передбачає наявність можливостей для відновлення сил людини в процесі відпочинку. Тому застосування поняття «туристично-рекреаційний» є найбільш досконалим оскільки дозволяє об'єднати і рекреаційну діяльність, метою якої є задоволення потреб у відпочинку, і туризм, який включає в себе, крім задоволення потреб у відпочинку, ще й професійно-ділові цілі. Туристично-рекреаційний потенціал є сукупністю органічно взаємопов'язаних природних і матеріальних засобів, які в процесі взаємодії здатні виробляти продукт. Будь-яке збільшення кожного ресурсу веде до зростання туристично-рекреаційного потенціалу. Використання туристично-рекреаційних ресурсів, тобто природних, лікувально-оздоровчих, культурно-історичних, розважальних об'єктів, які можуть бути використані для організації туристично-рекреаційної діяльності, здатне підвищити потенціал регіону за рахунок припливу грошових коштів від туристичних, оздоровчих і рекреаційних послуг для зовнішніх і внутрішніх споживачів, відновлення і забезпечення умов для ефективного функціонування капіталу.

Отже, на основі аналізу наукових джерел, можна виділити два підходи до визначення туристично-рекреаційного потенціалу: ресурсний і природний. Представники ресурсного підходу, зокрема А. В. Дроздов [9], під туристично-рекреаційним потенціалом розуміють сукупність пов'язаних з певним об'єктом (територією) природних і рукотворних об'єктів і явищ, а також умов, можливостей і засобів, придатних для формування туристичного продукту та здійснення відповідних турів, екскурсій, програм. Т. В. Ніколаєнко [8], серед важливих чинників такого потенціалу виділяє існування інтересу до подібних ресурсів не тільки у місцевих жителів, але і осіб, які проживають на інших територіях. Представники природного підходу, під туристично-рекреаційним потенціалом розуміють не стільки наявність ресурсів, які можуть бути передумовами формування туристично-рекреаційної місцевості, скільки можливість їх ефективного

використання. Оцінюючи різні підходи, на нашу думку, туристично-рекреаційний потенціал – сукупність можливостей, спроможностей, засобів, резервів і ресурсів, як природних, антропогенних, матеріальних, що формують туристично-рекреаційний інтерес споживачів та використовуються чи можуть бути використані для забезпечення туристично-рекреаційної діяльності з метою задоволення потреб споживачів у рекреації і відпочинку, а також здатні приносити економічну вигоду суб'єктам туристично-рекреаційної діяльності без шкоди для довкілля регіону.

Оцінку туристично-рекреаційного потенціалу регіону проведемо на прикладі Одеської області. Власне, туристична галузь має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму та пов'язана з особливостями географічного положення, сприятливим кліматом, найбільшим морським портом України, курортно-рекреаційним комплексом, транспортною, фінансовою та соціально-культурною інфраструктурою. В області затверджена Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року, однією із стратегічних цілей якої визначено раціональне використання рекреаційного та туристичного потенціалів регіону. Так, туристично-рекреаційний потенціал Одещини здатний забезпечити виконання декількох функцій, які можуть стати основою для розвитку різних видів туризму та рекреації, пов'язаний з різноманіттям туристично-рекреаційних ресурсів Одеського регіону і привертає широку цільову аудиторію – від молоді до літніх людей. Найбільш поширеними видами туризму та рекреації на Одещині є пляжний, лікувально-оздоровчий, активний, культурно-пізнавальний, винно-гастрономічний, а на стадії розвитку знаходяться такі види туризму, як екологічний та етнографічний. Багатства Одеського регіону на туристично-рекреаційні ресурси, які зосереджені по всій території області, дають можливість поєднувати декілька видів туризму і рекреації в одній подорожі [10].

Кліматичні показники безпосередньо впливають на види особливості розвитку рекреації і туризму. Для Одеської області характерний помірно континентальний клімат з недостатнім зволоженням, короткою м'якою зимою та тривалим спекотним літом. Тепле море, лікувальні грязі, мінеральні води, морські пляжі створюють винятково високий туристично-рекреаційний потенціал Одещини. У пониззі великих річок (Дунай, Дністер) і лиманів, на морських узбережжях і

в шельфовій зоні розташовані високо цінні й унікальні природні комплекси, водно-болотні угіддя, екосистеми, що формують високий біосферний потенціал регіону, який має національне, міжнародне і глобальне значення. Одеська область відрізняється багатством видового різноманіття диких тварин, що обумовлено різноманітністю кліматичних, геоморфологічних та екологічних умов.

Ландшафтне різноманіття території представлене наступними типами ландшафтів: вододільні хвилясті низовинні дренажні розчленовані рівнини позальодовикових областей, схилі вододільні хвилясті лесові рівнини, надзаплавно-терасові вирівняні переважно на лесових породах, заплавні голоценові, складені алювіальними та дельтовими відкладами, заплавно-терасові плоскі з солонцями та солончаками з високим рівнем мінералізованих ґрунтових вод, ландшафти балково-яружної мережі. Значна частина області знаходиться у степовій зоні, представленій степовими природними комплексами – типовими різнотравно-типчаково-ковилевими та типчаково-ковилевими степами. Разом з тим, внаслідок їх розорювання, типові степові природні комплекси зазнали найсильнішого антропогенного тиску, перетворені у рілля, фрагментовані. Лісова рослинність сконцентрована в основному у північних районах Одеської області, які територіально відносяться до лісостепової зони і представлена переважно штучними насадженнями. Загальна площа лісів в області становить приблизно 224 тис. га або 6 % від її площі [10].

Тваринний світ Одещини багатий та різноманітний, адже тут є всі фізико-географічні умови для нормального існування тварин: сприятливий клімат, різноманітні природні умови, фітоценози різних типів, багато прісних і солоних водойм із великою площею акваторій та різними глибинами, наявність відслонень різних гірських порід та інших біотопів.

У межах області сформувалися три курортно-рекреаційні райони – Одеський, Білгород-Дністровський та Татарбунарський. Функціонують курорти: Одеса, Куяльник, Кароліно-Бугаз (в Одеському рекреаційному районі), Білгород-Дністровський, Сергіївка, Лебедівка, Затока (в Білгород-Дністровському), озеро Сасик (в Татарбунарському) та інші. В межах території Одеської області розташовано кілька провінцій з мінеральними водами: азотні різного іонного складу (термальні), хлоридні, натрієві і кальцієво-натрієві – у центральній частині області, на півночі – сульфатні різного катіонного складу та

гідрокарбонатно-сульфатнохлоридні натрієві, у південній частині – метанові та азотно-метанові (гідрокарбонатно-хлоридні натрієві, кальцієві та магнієво-кальцієві). На території Одеської області поширені мулові сульфідні лікувальні грязі приморського підтипу, які використовуються для лікувальних цілей у вигляді ванн, аплікацій тощо. Родовища лікувальних грязей переважно приурочено до лиманів та озер Дунай-Дністровської групи. Грязі Одеського регіону активно використовуються для лікувальних цілей. Курорт Сергіївка використовує грязі Будацького, курорт Куяльник – Куяльницького лиману.

Найбільш цінним ресурсом для кліматолікування, таласотерапії є наявність пляжів. В Одеському регіоні поширені піщані, гравійні, заболочені (дельта Дунаю, лиманів) пляжі, які можна використовувати для рекреаційних цілей у теплий період року.

Значний потенціал для розвитку екологічного туризму та відпочинку рекреантів має природно-заповідний фонд Одеської області, який станом на 01.01.2019 року налічує 123 території та об'єктів, загальна площа яких становить 159,97 тис.га. За категоріями об'єкти природно-заповідного фонду Одеської області представлені наступним чином: 1 біосферний заповідник (Дунайський біосферний заповідник), 2 національних природних парки (Нижньодністровський, «Тузловські лимани»), 1 зоопарк, 1 ботанічний сад, 2 регіональних ландшафтних парки («Ізмаїльські острови», «Тилігульський»), 39 заказників, 24 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, 49 пам'яток природи і 4 заповідних урочища. Частка природно-заповідних територій і об'єктів у районах Одеської області нерівномірна. Так, у Любашівському, Окнянському, Ренійському і Саратському районах вони взагалі відсутні. Найбільша площа заповідання території у Кілійському районі (Дунайський біосферний заповідник) і Савранському районі (ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Савранський ліс»). Вище від середнього по області показник природно-заповідного фонду у Овідіопольському, Біляївському і Білгород-Дністровському районах, де знаходиться Нижньодністровський національний природний парк і Балтському районі – де заповідані цінні лісові масиви. На територіях та об'єктах природно-заповідного фонду охороняються більше 194 видів представників рослинного і 382 види тваринного світів, які є рідкісними та знаходяться під загрозою зникнення.

В той же час, на території Одеської області знаходиться 8 водно-болотних угідь

міжнародного значення. На території шести з них створено об'єкти природно-заповідного фонду: «Кілійське гирло» і «Озеро Сасик» – Дунайський біосферний заповідник НАН України, «Тилігульський лиман» – регіональний ландшафтний парк «Тилігульський», «Межириччя Дністра-Турунчука» і «Північна частина Дністровського лиману» – Нижньодністровський національний природний парк, «Система озер Шагани-Алібей-Бурнас» – національний природний парк «Тузловські лимани». Також в природоохоронному та історико-культурному аспектах цікавими є 49 пам'яток природи. Одеською обласною державною адміністрацією туристично-рекреаційну діяльності на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду визначено стратегічним вектором розвитку Одеської області. Заходи щодо сприяння розвитку організованого туризму та рекреаційної діяльності на територіях природно-заповідного фонду, розробці нових екологічних маршрутів передбачені Програмою розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2017 - 2020 роки, якою визначено, що сприятливими умовами для поєднання різних видів туризму та оздоровлення - є можливості диверсифікації ринку туристичних послуг (зелений, екологічний, сільський, етнографічний), широкий спектр можливостей щодо забезпечення організованого відпочинку та оздоровлення, перспективні умови розвитку нових видів туризму.

Історико-культурні туристично-рекреаційні ресурси регіону мають значні можливості для розвитку рекреації та туризму. До них відносять пам'ятки архітектури та містобудування, пам'ятки визначним особистостям минулого і пам'ятки воїнам, визначні об'єкти історії. Історико-культурний потенціал Одеського регіону може задовольнити всебічні запити вітчизняних і іноземних туристів завдяки численним пам'яткам різних часів. Тут зосереджені пам'ятки епохи палеоліту і неоліту, античної культури, культури скіфів і сарматів, інших стародавніх народів. За кількістю об'єктів історико-культурної спадщини, Одеська область посідає друге місце в Україні після Львівської області. Міста Одеса, Ананьєв, Балта, Білгород-Дністровський, Болград, Ізмаїл, Кілія, Вилкове, Кодима, Овідіополь, Рені, смт Велика Михайлівка включені до списку історичних міст України. В області налічується 71 пам'ятка містобудування і архітектури, 2 пам'ятки історії, 4 пам'ятки монументального мистецтва, 14 пам'яток археології. Своєрідність туристичного комплексу області визначена численними

пам'ятками різних часів з відомими історико-культурними пам'ятками архітектури і містобудування, театрами і музеями. Перш за все – це Одеський національний академічний театр опери і балету, Потьомкінські сходи, пам'ятник герцогу де Рішельє, Воронцовський палац, унікальні катакомби і розташований в них Музей «Партизанської Слави». Разом з тим, в регіоні не в повній мірі використовуються історико-культурна спадщина для формування спільної ідентичності, консолідації громадян, формування позитивного іміджу. Внаслідок цього складові історико-культурної спадщини залучаються до туристичної галузі безсистемно, а їх пізнавальна функція зводиться до мінімуму [2]. Проблемним питанням туристичної інфраструктури області є незадовільний стан значної кількості об'єктів туристичних відвідувань, які представляють інтерес для туристів.

**Висновки.** Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу є важливою передумовою планування галузі на національному та регіональному вимірах, оптимізації просторової та господарської організації територіальних туристично-рекреаційних комплексів. Без даних об'єктивної оцінки та особливостей використання виникають складнощі із

залученням інвесторів в розвиток туризму. У сучасних ринкових умовах комплексна оцінка туристично-рекреаційних ресурсів створює основу для реалізації рентного механізму їх використання, застосування ресурсів за принципом платності природокористування. Без належної системи оцінки істотно ускладнюється розробка цільових програм розвитку туризму, ефективне використання наявних туристично-рекреаційних ресурсів, їх охорона і розвиток. В цілому оцінка туристично-рекреаційного потенціалу і територій є найважливішим механізмом управління розвитком туризму, контролю за соціальними, екологічними та економічними наслідками туристично-рекреаційної діяльності

І все ж, при досить непоганих умовах для реалізації туристично-рекреаційного потенціалу, в секторах економіки є ряд труднощів: сезонність попиту на запропоновані варіанти відпочинку; невідповідність вартості і якості послуг, бракує рівень професійної підготовки кадрів в галузі туризму; недостатні темпи розвитку і становлення об'єктів туристичної індустрії та відпочинку; недолік інформаційного забезпечення та просування регіонального туристичного продукту на ринках.

#### Література.

1. Всесвітня туристична організація. Веб-сайт. URL: <http://www.unwto.org>
2. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія/ за заг. ред. В. Г. Герасименко. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.
3. *Glăvan V.* Tourism potential and its development. Bucharest: Fundației România de Măine, 2006. P. 32.
4. *Krippendorf J.* Marketing im Fremdenverkehr. Bern; Frankfurt am Main; Las Vegas, 1980. P. 22.
5. *Зінченко Т.Є., Таратюла Р.Б., Ступень Р.М.* Земельно-ресурсний потенціал рекреаційних територій: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2016. 216 с.
6. *Реймерс Н. Ф.* Природопользование: словарь-справочник. Москва: Мысль, 1990. 657 с.
7. *Зорин И.В. Квартальнов В.А.* Энциклопедия туризма. М.: Финансы и статистика, 2000. 368 с.
8. *Николаенко Т. В.* Рекреационная география. М.: ВЛАДОС, 2001. 288 с.
9. *Дроздов А.В.* Как развивать туризм в национальных парках России. Рекомендации по выявлению, оценке и продвижению на рынок туристских ресурсов и туристского продукта национальных парков. М.: Экоцентр «Заповедники», 2000. 61 с.
10. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2018 році. Одеса: Департамент екології та природних ресурсів Одеської обласної державної адміністрації, 2019. 241 с.

#### References.

1. World Tourism Organization. Available at: <http://www.unwto.org>
2. Otsinka turystychno-rekreatsiinoho potentsialu rehionu monohrafiia (2016) [Assessment of the tourist and recreational potential of the region]/ za zah. red. V. H. Herasymenko. ONEU. Odesa. Ukraine.
3. *Glăvan V.* Tourism potential and its development (2006). Fundației România de Măine Bucharest.
4. *Krippendorf J.* Marketing im Fremdenverkehr (1980). Frankfurt am Main; Las Vegas. Bern.
5. *Zinchenko T. Ye., Taratula R.B., Stupen R.M.* (2016). Zemelno-resursnyi potentsial rekreatsiinykh terytorii: monohrafiia. [Land potential of recreational areas]. Nadstyria. Lutsk. Ukraine.
6. *Reimers N. F.* (1990). Pryrodopolzovanye: slovar-spravochnyk. [Nature management]. Misl. Moscow. Russia.



7. *Zorin I.V. Kvartal'nov V.A.* (2000). *Енциклопедія туризму*. [Encyclopedia of Tourism]. Finansy` i statistika. Moscow. Russia.
  8. *Nikolaenko T. V.* *Rekreacionnaya geografiya* (2001). [Recreational Geography]. VLADOS. Moscow. Russia.
  9. *Drozdov A.V.* *Kak razvivat` turizm v naczional'ny`kh parkakh Rossii.* (2000). [How to develop tourism in national parks of Russia.] *Rekomendaczii po vy`yavleniyu, oczenke i prodvizheniyu na ry`nok turistskikh resursov i turistskogo produkta naczional'ny`kh parkov.* Е`kocentr «Zapovedniki». Moscow. Russia.
  10. *Rehionalna dopovid pro stan navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha v Odeskii oblasti u 2018 rotsi* (2019). *Departament ekolohii ta pryrodnykh resursiv Odeskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii.* Odesa. Ukraine.
- 

**Abstract.**

*Shushulkov S.D. The evaluation of the use of tourist-recreational potential of Odessa region.*

**Entry.** *In modern conditions of development of globalization processes, tourism and recreational activities is one of the directions of economic development not only of regions but also the world. The tourism industry on the modern stage the most rapidly evolving and affects the social, cultural, ecological environment and the environment acts as a catalyst for socio-economic development. At the same time, despite the significant amount of scientific research, the specifics of the tourist-recreational potential of the regions is not well understood.*

**The aim** of the publication is the definition of the functioning of tourist-recreational potential of Odessa region.

**Results.** *Determined that the tourism industries are in the top five industries generating the largest revenues in the world. The article examines the features of functioning of tourist-recreational activities. It is determined that the resource potential in each region is different. Refined conceptual and categorical framework in the context of defining "potential" and «tourist potential», «recreational potential», «recreational potential». The approaches to defining the tourism potential: natural, resource. Conducted a comprehensive assessment of tourism and recreational potential of the Odessa region. The tendencies of its composition, present state and usage. It focuses on the problematic aspects of the use of tourist and recreational potential.*

**Conclusions.** *The analysis of current trends indicates considerable prospects for growth and further development of tourist and recreational potential is the basis for the planning sector at the national and regional levels. Indicates the need for its comprehensive evaluation system, these shortcomings towards the realization of the tourism potential in the sectors of the economy.*

**Key words:** *tourism, recreation, tourist and recreational resources, environment, the potential tourist and recreational potential.*

---

Стаття надійшла до редакції 06.04.2019 р.

**Бібліографічний опис статті:**

*Шушулков С. Д. Оцінка особливостей використання туристично-рекреаційного потенціалу Одеської області. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2019. № 4. С. 93-99.*

*Shushulkov S.D. The evaluation of the use of tourist-recreational potential of Odessa region. Actual problems of innovative economy. 2019. No. 4, pp. 93-99.*

